

απόψεις

Η κρίση, το Σύνταγμα και η επαγρύπνηση

Παρακολουθώντας σήμερα (2.12.) τη συζήτηση ενώπιον της Μείζονος Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας σχετικά με την συνταγματικότητα ή όχι του έκτακτου τέλους ηλεκτροδοτούμενων ακινήτων, αναλογίσθηκα τις αλλαγές στο φορολογικό δικαιοϊκό σύστημα, κατά τα δύο τελευταία χρόνια.

Με την επίκληση της ανάγκης να αντιμετωπισθεί η κρίση, πολλά από τα μέχρι σήμερα δεδομένα κατά τη θέσπιση, ερμηνεία και εφαρμογή των φορολογικών νόμων έχουν τεθεί υπό αμφισβήτηση ή και έχουν ανατραπεί. Παροδικά ή μόνιμα, μένει να διαφανεί σε χρόνο μέλλοντα, κατά την τυχόν ομαλοποίηση της εθνικής οικονομίας.

Αυλαία στη νέα αυτή εποχή έκανε η έκτακτη οικονομική ενίσχυση του Ν.3758/2009, η συνταγματικότητα της οποίας (κυρίως ως προς το ζήτημα της έκτασης του χρονικού περιορισμού της αναδρομής) μένει να κριθεί από την Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας (13.1.2012). Από τη μειοψηφία της παραπεμπτικής στην Ολομέλεια απόφασης του Β΄ τμήματος Σ.τ.Ε., με αριθμό 693/2011, διατυπώθηκε η άποψη ότι κατά τη θέσπισή του, το άρθρο 78 παρ.2 Σ. που επιβάλλει τον χρονικό περιορισμό της φορολογικής αναδρομικότητας δεν αντιμετώπισε την περίπτωση έκτακτης ανάγκης και συνεπώς δεν αποκλείει σε τέτοια περίπτωση την ευρύτερη αναδρομική επιβολή έκτακτης εισφοράς¹.

Ακολούθησε ο Ν.3900/2010, που στόχευε στην επιτάχυνση της διοικητικής δίκης και τελικά κατέστησε προβληματική, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις κατήργησε την δυνατότητα του φορολογούμενου να αιτηθεί αποτελεσματικής οριστικής και προσωρινής δικαστικής προστασίας. Ειδικότερα, ο Ν.3900/2010 κατ' ουσία «πάγωσε» τη νομολογία του ανώτατου αναιρετικού δικαστηρίου στις έως σήμερα ισχύουσες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες, αφού απαγόρευσε την άσκηση αιτήσεων αναιρέσης για νομικό ζήτημα ήδη κριθέν από το Συμβούλιο της Επικρατείας. Κατήργησε τους δύο βαθμούς ουσιαστικής δικαιοδοσίας για τις σοβαρού περιεχομένου φορολογικές διαφορές. Ανέτρεψε όλο τον κανόνα της αρχής της μη χειροτέρευσης της θέσης του διαδίκου στην φορολογική δίκη, παρεμβαίνοντας στα ζητήματα τυπικών πλημμελειών, διακριτικής ευχέρειας κ.ο.κ. Με την παρέμβασή του αυτή, ανέτρεψε στην ουσία τον συνταγματικό κανόνα της τυπικότητας και βεβαιότητας του φόρου κατά τη δράση της εκτελεστικής και της δικαστικής εξουσίας. Καθιέρωσε έναν βαθμό δικαιοδοσίας, χωρίς τη δυνατότητα καν αναιρετικού ελέγχου και μάλιστα με την ελάχιστη εγγύηση της προεδρικής διαδικασίας για την εκδίκαση διαφορών από την λήψη δεσμευτικών μέτρων, όπως η δέσμευ-

¹ Βλ. μελέτη Μάλλιου στο Δ.Φ.Ν. 2011, τεύχος 1475, σελ.1428.

ση τραπεζικών λογαριασμών. Στραγγάλισε τη δυνατότητα παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας μετατρέποντας την προϋπόθεση της δυσχερώς επανορθώσιμης οικονομικής βλάβης σε ανεπανόρθωτη οικονομική βλάβη. Αύξησε το κόστος της δίκης με την επιβολή αναλογικού παραβόλου με υψηλό ανώτατο πλαφόν για την άσκηση προσφυγής και με τη θέσπιση της πληρωμής ποσοστού 50% του καταλογισθέντος ποσού φόρου ως όρο του παραδεκτού της συζήτησης της ασκηθείσας έφεσης².

Ακολούθησε η νομοθετική ρύθμιση με την οποία μετατράπηκαν φορολογικά ποινικά αδικήματα σε διαρκή αυτόφωρα αδικήματα και μάλιστα στις οικείες διατάξεις προσδόθηκε αναδρομική ισχύ, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν ουσιώδεις ρωγμές στο ποινικό δικαϊκό μας σύστημα³.

Παράλληλα, επιβλήθηκαν σωρεία έκτακτων οικονομικών μέτρων και εισφορών με διατάξεις οι οποίες επιμένουν να χαρακτηρίζουν τα υπό κρίση μέτρα ως ανταποδοτικά τέλη, ώστε να μην είναι υποχρεωτική η συνδρομή των προϋποθέσεων του άρθρου 78 Σ. για τη θέσπιση, βεβαίωση και είσπραξή τους.

Ήδη, εντός του Νοεμβρίου (4.11) εκδικάσθηκε ενώπιον της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας το ζήτημα του χαρακτήρα του τέλους επιτηδεύματος που θεσπίσθηκε με το άρθρο 31 Ν.3986/2011. Ιδίως, αν αυτό έχει ανταποδοτικό χαρακτήρα ή συνιστά φόρο και μάλιστα ανεπίτρεπτο συνταγματικά κεφαλικό φόρο⁴.

Στις 2.12., συζητήθηκε το ζήτημα της αντισυνταγματικότητας του έκτακτου τέλους ηλεκτροδοτούμενων ακινήτων. Εκτός από τη διάκριση φόρου και τέλους, εξετάσθηκε το ζήτημα της συνταγματικότητας της παραχώρησης άσκησης δημόσιας εξουσίας σε νομικό πρόσωπο εισηγμένο στο χρηματιστήριο⁵.

Επιπλέον, μόλις εκδόθηκε η με αριθμό 1620/2011 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας με τη οποία, η κλασική μέχρι σήμερα ερμηνευτική προσέγγιση ότι το ταμειακό συμφέρον του δημοσίου δεν συνιστά και δημόσιο συμφέρον μοιάζει να ανατρέπεται υπό τον κλοιό της οικονομικής κατάρρευσης και επαπειλούμενης πτώχευσης της χώρας⁶.

Από τα παραπάνω που ενδεικτικά ανέφερα, καθίσταται ξεκάθαρο ότι η οικονομική κρίση που βιώνουμε έχει ως συνέπεια όχι μόνο τη μείωση της εθνικής δημοσιονομικής κυριαρχίας της χώρας, αλλά και την τρώση του δικαιοκρατικού πολιτεύματος, όπως τα τελευταία πριν την κρίση χρόνια διαμόρφωναν ο Νομοθέτης, η Διοίκηση και ο Δικαστής, με τη βοήθεια των ερμηνευτών και των λοιπών λειτουργών του δικαίου.

Παράλληλα, οι παροικούντες στην Ιερουσαλήμ παρατηρούμε με ανησυχία ότι το δίλημμα κράτος δικαίου ή πτώχευση δεν έχει μέχρι σήμερα αντικατασταθεί από το δίλημμα: ανασύνταξη της εκτελεστικής εξουσίας και αναδιοργάνωση της διοίκησης, ώστε να καταστεί το κράτος αποτελεσματικό στην άσκηση της εξουσίας και στον περιορισμό της φοροδιαφυγής ή πτώχευση.

Έτσι, η πλήρης συνειδητοποίηση της δικαιοκρατικής υποχώρησης, η στάθμιση του κινδύνου που ελλοχεύει καθώς και η λήψη πρωτοβουλιών για την ανασυγκρότηση της Διοίκησης συνιστά την μόνη ελπίδα και την αυτονόπη υποχρέωση καθενός από εμάς.

Ασπασία Μάλλιου

² Βλ. μεταξύ άλλων: Αφιέρωμα – κριτική στις διατάξεις του Ν.3900/2010, στο Δ.Φ.Ν. 2010, σελ.1539. Καθώς και στο Δ.Φ.Ν. 2011, τευχ.1458 και Δ.Φ.Ν. τευχ.1468.

³ Ν. 3943/2011, Δ.Φ.Ν. 2011, τευχ. 1464, σελ. 551.

⁴ Βλ. σελ. 1747 επ.

⁵ Βλ. μελέτη Ευστάθιου Μπακάλη, τευχ.1477, σελ.1604 και σχετική νομοθεσία για το τέλος.

⁶ Η απόφαση θα δημοσιευθεί σε επόμενο τεύχος πλασιωμένη με εξαιρετική μελέτη του Στ. Παπαδημητρίου.